

Slavnost Všech svatých. Vzpomínáme na naše zemřelé

Cyklus II. „Žijeme s církví“, katecheze 7.

Materiál vytvořilo © Katechetické středisko AP 2021 (Lenka Jeřábková)

Cíl:

Děti znají slavnost Všech svatých a památku zemřelých a umí ji zařadit do cyklu liturgického roku. Znají důvod jejich slavení – vědí, kdo jsou svatí a proč je společně oslavujeme, umí vysvětlit, co následuje po smrti a jak můžeme pomáhat našim zemřelým na věčnosti. Přiměřeně věku využívají zjednodušené pojmy očistec a nebe a rozumějí jim. Znají příběh svého křestního patrona.

Děti si uvědomují, že církev není jen společenstvím živých lidí na zemi, ale i zemřelých a těch, kteří jsou už ve slávě u Boha. Chápu přiměřeně důležitost přímluvy svatých a využívají ji ve svém duchovním rozvoji. Cítí se spjatí s těmi, kdo již zemřeli, a přiměřeně věku a vyspělosti jim jsou schopny a ochotny pomáhat modlitbou jak soukromou, tak i společnou.

Seznam použitých materiálů a literatury:

Plačková J., Muroňová E., Baránková H. Poznáváme Boží lásku – metodika pro náboženskou výchovu pro 2. třídu ZŠ. Brno: Kartuziánské vydavatelství, 2004.

Duha č. 4 „Slunce pro babičku“, 2011 / 2012.

Duha č. 4 „Život jde dál“, 2014 / 2015.

Online zpěvník křesťanských písní (<https://zpevník.proscholy.cz/>)

<https://vlcidoupe.cz/>

Pomůcky ke katechezi:

- Vytisknuté písně k úvodní modlitbě;
- Plakát s osmisměrkou a tužky pro aktivitu Co je naším cílem?;
- Sada modrých a červených lístků pro aktivitu Kdo patří do církve? a navazující katechezi;
- Biblický list k první části vlastní katecheze (Smrt); Pracovní list „Můj patron“ ke druhé části katecheze (Svatí) + tužky; větší krabička zápalek a svíčka (paškál) pro třetí část katecheze a závěrečnou modlitbu.

Vlastní poznámky ke katechezi:

- K **prostudování** před katechezí **doporučujeme** článek „Smrt starého dubu“, který vysvětluje způsoby, jakým mluvit s dětmi předškolního a školního věku o tématu smrti. Najdete ho v příloze.

Scénář:

Úvodní – **DOPORUČENÁ** – aktivita (cca 15 minut)

Modlitba či zahájení setkání dle zvyklostí skupiny.

Lze využít i vhodné písně – možnost zařazení do programu dle potřeby

- Všichni sejdeme se v nebi (MH 274, <https://zpevník.proscholy.cz/pisen/906/vsichni-sejdeme-se-v-nebi>)
- Pán volá nás (<https://zpevník.proscholy.cz/pisen/3294/pan-vola-nas>)
- Všichni Boží vyvolení (Kancionál 840, <https://kancional.cz/840>)
- Neboj se (zpěvník Já jsem tady a zpívám, viz příloha)

Aktivita s luštěnkou „Co je naším cílem?“ (plakát s osmisměrkou vytiskneme na formát A3 nebo větší, aby bylo možné pracovat společně). *Cílem je **ukázat dětem, že do církve patří živí i zemřelí, velcí světci i nenápadní lidé, a všichni si navzájem pomáháme.** Můžeme prosit o přímělu oblíbené světce, ale na druhé straně také modlitbou pomáhat našim zemřelým, kteří procházejí vlastním očištěním. Všichni máme totiž společný cíl a na cestě k tomuto cíli si takto navzájem pomáháme.*

Děti společně vyluští osmisměrku – postupně přicházejí k plakátu a vyškrtávají jména, která vidí. Po vyškrtnutí všech jmen komentujeme podle cíle v předchozím odstavci. Můžeme udělat krátký brainstorming, jaký cíl tu myslíme; výsledek ale nesdělujeme. Tajenku pak zakroužkujeme a přepíšeme. Děti se lze rovněž krátce ptát, jak pojmu „nebe“ rozumí.

Aktivita s pohybem „Kdo patří do Církve?“ Aktivita může být zároveň opakováním tématu č. 3 z tohoto roku a rovněž východiskem pro další rozhovory v rámci této katecheze. *Připravíme si předem sadu cca 20 lístků ve dvou barvách. Na modré lístky napíšeme označení žijících lidí (rodiče někoho z dětí, vlastní jméno, jméno místního biskupa, kněze, jáhna, lidí z farnosti apod.), na polovinu červených lidí, kteří již zemřeli (opět někoho z farnosti, hodí se „prababička a pradědeček, historičtí papežové apod.), na zbývající jména svatých. Lístky složíme a předem schováme v místnosti, kde katecheze probíhá.*

Na počátku aktivity vysvětlíme dětem, že jsme v místnosti **schovali určitý počet lístků**, které je potřeba najít. Dokud nebudou všechny pohromadě, není možné pokračovat – poskytneme **dostatečné množství času** na jejich **nalezení**. Pokud je stanovený limit přesažen, sebereme zbylé lístky sami. Děti je pak rozbalí; vyzveme je, aby zkusily lístky roztřídit a přišly na to, co mají jednotlivé skupiny společného a v čem se liší.

Poté objasníme logiku: modré lístky označují členy církve na zemi, červené církev ve věčnosti. S modrými lístky můžeme případně zopakovat hierarchickou strukturu církve (linie papež – biskup – kněz, potažmo farnost, vztah farností a diecéze apod.) Poté lístky vezmeme a pokračujeme v tématu samotné katecheze.

Smrt (cca 10 minut)

Pokud předcházela aktivita „Kdo patří do církve“, můžeme přejít přímo k úvodu katecheze. Pokud jsme využili osmisměrku, dáme skupině modré a červené lístky, aby si je zkusili přečíst a přijít na kritérium, podle kterého jsou vytvořeny – cílem je opět označení členů církve na zemi a ve věčnosti.

V úvodu **nabídneme dětem úvahu**, kterou můžeme odvinout od aktivity s lístky: „*Jaké dvě události v životě mají společné všichni lidé?*“ Necháme proběhnout **krátkou diskusi**, odpovědi případně komentujeme. Výsledkem je dobrat se informace, že všichni lidé se narodí a také zemřou.

Poté **pokračujeme**: „*Narození nového člověka se vždycky slaví. Smrt naopak většina lidí považuje za něco smutného. Myslíte si, že smrt vážná věc? Co vás napadne, když se řekne smrt?*“ Ponecháme opět prostor asociacím dětí. Možná **témata**: jak nám někdo zemřelý v životě chybí, pohřeb, jak si zemřelé připomínáme. (V této části je třeba být citliví k případným čerstvým prožitkům dětí, případně k jejich traumatům či obavám.)

Poté úvahu dokončíme: „*Mnoho lidí si dnes myslí, že smrt je naprostý konec. My ale ne – proč?*“ Necháme děti případně odpovědět a dokončíme: „*Ježíš nás vykoupil a my se po smrti vracíme k Bohu Otci a Ježíši, který je u něj. Ježíš za nás umřel a slíbil nám, že nás vezme k sobě.* (Můžeme přečíst 1 Sol 4,13-18 – viz příloha, tu můžeme využít i pro dodatečnou aktivitu, kdy každé dítě svůj list vyzdobí a odnese si ho domů). *Proto můžeme každý rok na začátku listopadu slavit svátek Všech svatých a Všech věrných zemřelých.*“

V případě nedostatku času můžeme vybrat jen jednu z částí a úměrně ji prodloužit, druhou pak stručně zmínit pomocí vhodně uvedeného souhrnu

Svatí (cca 10 minut)

V další části katecheze budeme pracovat s **červenými lístky**. Vyzveme děti, aby je opět podle nějakého kritéria **rozdělily na dvě části**. Po skončení aktivity by měly být odděleny lístky se jmény svatých a s ostatními jmény. Uvedeme **pokračování**: „*Na lístcích, které teď mám v ruce, jsou napsána jména lidí, o kterých říkáme, že jsou svatí. Co ale znamená, když o někom řekneme, že je svatý?*“ Vyzveme děti, aby zkusily říct, **jaké jsou vlastnosti svatých**; případné odpovědi opět doplňujeme. (Pokud děti nereagují aktivně, můžeme postupně navrhopvat různé vlastnosti a děti zvednou ruku pokaždé, pokud si myslí, že je to vlastnost někoho svatého.) **Diskusi můžeme shrnout**: „*Svatí jsou lidé, kteří se snažili být blízko Bohu a podobat se mu, a chtěli být také dobří i ke všem lidem a pomáhat jim – jako Bůh pomáhá nám. Protože jsou blízko Ježíši, mohou nám pomáhat.*“

Poté můžeme **navázat aktivitou „Kdo jsou naši pomocníci“**. Jedná se o seznámení se světci – křestními patrony členů skupiny. Zeptáme se dětí, jak nám svatí mohou pomáhat a případně na tabuli nápady sepíšeme. Poté navážeme: „*Svatí nám pomáhají, jak jsme si právě řekli. Každý z nás ale má jednoho ze světců jako zvláštního pomocníka a vzor – je to ten, jehož jméno nosíme. Víte všichni, po kom se jmenujete? A víte o těchto svatých něco?*“ Děti mohou v kruhu říci své jméno a případně jakoukoliv informaci o svém patronovi. Pokud neví, můžeme doplnit.

Poté navážeme: „*Naše patrony můžeme zvlášť prosit o přímluvu a uvažovat, jakým způsobem nám můžou ukázat cestu k Bohu.*“ Rozdáme dětem **pracovní listy** (na aktuální práci, případně i domácí dopracování) a dokončíme: „*Bůh z nás všech chce mít svaté. Je ale důležité, že pro každého má svou vlastní cestu, stejně jako pro každého svatého, o kterém jsme mluvili.*“ Pokud věnujeme katechezi pouze svatým, můžeme **doplnit několik vhodných příběhů**, na nichž ukážeme, jaké rozličné tyto cesty mohou být.

Naši zemřelí (cca 10 minut)

Uvedeme další část katecheze: „Zbyla nám tu ještě druhá část červených lístků, které nám připomínají ty, kteří už zemřeli, ale možná ještě nejsou tak blízko Bohu jako svatí. I oni by se mu chtěli přiblížit, ale sami už to udělat nemohou. Dokážou to jen s naší pomocí.“ Poté přejdeme k další aktivitě.

Vyzveme děti, aby se posadily na podlahu tak, abychom mezi nimi mohli procházet, zavřely oči a ztišily se, a poté nastavily ruce. Po chvíli ticha komentujeme: „Takto si můžeme představit, že zemřelí čekají na naši pomoc.“ Poté tiše děti obejdeme a každému dáme do ruky dvě zápalky. Poté dětem dovolíme oči otevřít a zeptáme se, proč dostaly právě zápalky?

Poté, co skupina zkusí na otázku odpovědět, komentujeme, že právě s nimi můžeme zapálit svíčku, která nám naše zemřelé připomene. Zároveň si díky tomu můžeme vzpomenout, že potřebují naši pomoc.

Dále se ptáme, **jak můžeme našim zemřelým pomáhat?** (Duchovní způsob – modlitba, mše svatá, vzpomínka, návštěva hřbitova. Nauku o odpustcích výslovně nezmiňujeme, pro tuto věkovou kategorii je příliš složitá.) V závěru stručně doplníme, že nemůžeme poznat, kdo je už blízko Boha, a je proto dobré se za zemřelé modlit pravidelně

Závěrečná modlitba (10 minut)

S dětmi se **posadíme do kruhu kolem zapálené svíčky** (vhodný je paškál) jako symbolu vzkříšeného Krista. Pokud jsme nevyužili část katecheze Naši zemřelí, rozdáme dětem zápalky nyní a krátce shrneme, jaká asociace se k zápalce váže, poté pokračujeme.

Každý člen skupiny zvlášť položí zápalku vedle svíčky tak, aby nakonec utvořily kruh. Řekne přitom jméno svého křestního patrona a ostatní odpovídají: „Oroduj za nás“ (případně „Prosíme, pomáhej nám“)

Poté začneme tvořit ze zápalů větší kruh (tedy vzdálenější od svíce – Krista). Při pokládání zápalky každý řekne jméno zemřelého, na kterého chce zvlášť vzpomenout. (Pokud je zemřelých, které chtějí děti připomenout, více, mohou si vzít z krabičky další zápalky.)

Na závěr se **vedoucí skupiny pomodlí** „Odpočinutí věčné...“ a děti odpoví „Amen.“

Rozdání zápisových listů a zakončení setkání.

Případné doplňkové alternativy ke scénáři:

Vzpomínáme na zemřelé – alternativní scénář modlitby či bohoslužby

Pokud chceme koncipovat setkání jako převážně **modlitební** (případně organizovat **dětskou bohoslužbu**), lze využít scénář, který najdete pod názvem „Vzpomínáme na zemřelé – podněty k modlitbě“ v příloze.

Tematická videa

Jako doplňkovou aktivitu můžeme nabídnout povídání o tématech, jež jsou obsahem následujících videí:

- Těšíš se za mnou do nebe? <https://www.youtube.com/watch?v=dptakmC7FIQ> (téma *Věčný život, svatí, nebe*)
- Proč musí lidé zemřít? <https://www.youtube.com/watch?v=8-TNqioW4s4&t=183s> (čas 2.48–5.00)

Dušičkové tvoření

S dětmi můžete v rámci setkání vytvořit i mnoho zajímavých věcí, které lze využít i k dalším aktivitám:

- Model svíčky, skutečná svíčka, lampa se šablonou nebo vitráž s tématem „Všichni svatí“ (<https://deti.vira.cz/aktivity/vyrabim/dusickove-tvoreni>)
- Dušičkový věnec (<https://deti.vira.cz/aktivity/vyrabim/dusickovy-venec>)

Návštěva hřbitova

S vyrobenými ozdobami a svíčkami se můžeme **vypravit na hřbitov**. Můžeme si **všímat výzdoby** a nápisů na hrobech, všít si **výtvarných motivů** a vysvětlovat je (pokud objevíte nějaký neznámý, můžete zkusit na internetu najít, co symbolizuje), **vyzdobit opuštěné hroby** a na závěr **se pomodlit za všechny zemřelé**.

Lodička s modlitbou za naše zesnulé.

Děti mohou na své zemřelé vzpomínat i samy – nabídněme jim následující aktivitu:

„Těm, co už zemřeli, můžeme napsat dopis. Když si vezmeme na psaní papír A4, dá se z něj složit lodička. Pak zajdeme k vodě – třeba tam, kde jsme s těmito lidmi chodívali – pomodlíme se za ně a pošleme dopis po proudu. Modlitba může třeba znít:

Dobrý Bože, děkuji Ti, že jsi Bůh života. Ty jsi vzkřísil k životu Ježíše. Umřel, podobně jako v zemi umírá pšeničné zrno, ale Ty jsi jej vzkřísil k novému životu – podobně jako rostlinu, která ze semínka roste. Věřím, že jednou vzkřísíš také (doplníme jméno zemřelého). Prosím Tě, veď (doplníme jméno zemřelého) stále blíž k sobě a odstraň všechno, co ho / ji od Tebe odděluje, aby u Tebe mohl/a zakoušet radost nového života. Amen.“

Návod na lodičku: <https://www.wikihow.cz/Jak-slo%C5%BEit-lodi%C4%8Dku-z-pap%C3%ADru>